

SECTORUL AGROINDUSTRIAL ȘI PERSPECTIVELE ASIGURĂRII UNEI DEZVOLTĂRI DURABILE ÎN ZONA RURALĂ

Dr. *Gheorghe GABERI*

Republica Moldova dispune de o îmbinare unică a factorilor pedo-climaterici favorabili dezvoltării agriculturii și industriei alimentare, fapt care de-a lungul istoriei sale a înaintat pe prim plan această preocupare a populației din zona rurală și a condus la dezvoltarea unor tradiții de prelucrare a pământului transmise din generație în generație.

Importanța majoră a acestui segment din economia națională mai este cauzată și de faptul că în rândul problemelor globale, cu care s-a ciocnit omenirea la începutul secolului XXI, printre primele se înscrie și problema asigurării cu alimente de înaltă calitate.

Bazându-se pe experiența acumulată și tehnologiile avansate, Republica Moldova va trebui să dezvolte în continuare sectorul agricol, fapt care va asigura securitatea alimentară a țării, va contribui la consolidarea complexului economic și la soluționarea problemelor sociale la sate.

Din păcate, procesul de denaționalizare și împrumutarea a țăranilor, derulat în țara noastră în perioada de tranziție la economia de piață, a provocat apariția unei situații extraordinar de complicate și anume:

- au fost parcelate câmpurile în loturi extrem de mici, exploatarea cărora nu permite utilizarea tehnologiilor eficiente și asigurarea unui randament înalt de producere;

- au fost supuse unui proces de distrugere plantațiile multianuale (viile și livezile, costul cărora se estimează în prețurile curente la cifra de peste 6 mlrd. dolari SUA), complexele zootehnice și fabricile de păsări, care luate la un loc constituiau tezaurul sectorului agricol al țării;

- s-a irosit infrastructura de deservire a sectorului agricol care asigura utilizarea tehnologiilor avansate cu randament înalt de producere;

- s-a produs o ruptură dintre știință și tehnologii pe de o parte, și sectorul de producție agricolă pe de altă parte;

- resursele investiționale alocate cândva de stat

în sectorul agricol au fost stopate și nu au fost înlocuite cu altele (într-un cuvânt, sectorul agricol s-a pomenit lipsit de resurse investiționale, fără de care nu se poate imagina dezvoltarea în continuare);

- a fost deteriorat sistemul de perfecționare continuă a nivelului de pregătire profesională a cadrelor, și în primul rând a tehnicienilor și muncitorilor din ramură. Proprietarii de parcele de teren agricol, segmente de vii și livezi, altădată de înaltă productivitate, s-au pomenit într-o situație când nu știau ce să facă cu ele și cum să asigure o eficiență măcar la nivel minim;

- numărul de producători agricoli s-a mărit de sute și mii de ori, fapt ce a creat o situație complicată în asigurarea unui management eficient din partea organelor statale. Calitatea suportului acordat lor din partea organelor de stat s-a dovedit a fi extrem de joasă și neeficientă, în mare măsură datorită faptului că și până în prezent aceste organe nu și-au găsit locul și funcțiile în condițiile noi ale economiei de piață;

- principiul repartizării mijloacelor de producție și a terenurilor agricole utilizate în procesul de privatizare (conform stagiului de activitate în această ramură) a condus la faptul că la finele anilor nouăzeci majoritatea covârșitoare a terenurilor agricole și a cotelor valorice s-au transmis în proprietate persoanelor de vârstă pensionară ori aflate în prag de pensionare. Generația tânără de la sate s-a pomenit fără mijloace de producție, terenuri etc., fapt ce a cauzat un proces de migrație masivă a celor mai calificate brațe de muncă peste hotarele țării și în orașe în căutarea surselor de existență. Ca rezultat, în sectorul agricol au rămas proprietarii de vârstă înaintată cu capacități fizice și profesionale reduse;

- lipsa de experiență a guvernărilor și dorința funcționarilor publici de a utiliza și în continuare instrumentele din perioada de până la privatizare, imperfecțiunea legislației funciare, adoptarea cu mare întârziere a Codului Civil și a altor acte legislative ce asigură și protejează dreptul la proprietate nu au creat nici până în prezent un mecanism simplu și funcțional de schimbare a dreptului de proprietate asupra terenurilor agricole și a altor mijloace de producție din ramură.

Ca urmare a acestor și altor probleme de ordin obiectiv și subiectiv satul moldovenesc s-a pomenit într-o criză profundă cauzată de scăderea bruscă a volumelor de producție, a veniturilor populației, a defalcărilor la bugetele locale. S-a învechit și irosit pe alocuri total infrastructura de producție și cea socială, fapt ce a transformat satul într-o zonă neatractivă pentru tineret și investitori.

Analiza obiectivă a proceselor ce au avut loc în sectorul rural al țării denotă o stare, din care va fi greu de ieșit fără o intervenție masivă a statului. În caz contrar calitatea joasă a producătorilor agricoli din țară nu le va permite să concureze la egal cu omologii săi din piața agricolă globală și cea din Europa.

Se impune luarea unor măsuri adecvate situației din partea organelor publice centrale, și în primul rând derularea cu o întârziere de aproape zece ani a unui *Program de dezvoltare a agriculturii la etapa de postprivatizare*.

Un asemenea Program a fost elaborat la începutul anilor două mii împreună cu Banca Mondială și urma să fie finanțat de cea din urmă în cadrul așa zisului Proiect agricol doi (volumul de finanțări se estima la 500 mil. dolari SUA).

Scopul suprem al tuturor acțiunilor întreprinse trebuie să fie orientat spre consolidarea terenurilor agricole și ca urmare la crearea unor producători agricoli capabili să utilizeze tehnologiile avansate.

În domeniul modernizării cadrului legal și celui instituțional se impune necesitatea elaborării și adoptării unei *Legi organice cu privire la consolidarea terenurilor agricole*.

Acest proces trebuie să se realizeze prin utilizarea instrumentelor de bază ale economiei de piață (vânzare-cumpărare, asociere, acționare etc.), dar și cu unele elemente reglementatorii cauzate de faptul că în niciunul din statele ce au parcurs tranziția spre economia de piață nu s-a produs o divizare atât de profundă a terenurilor agricole ca în Republica Moldova.

Pornind de la faptul că pământul reprezintă principala resursă naturală a țării, proprietarii urmează să fie obligați prin Lege să-1 folosească în scopuri agricole (fie direct, ori prin transmitere în arendă).

Impozitul funciar pentru terenurile neprelucrate trebuie să fie stabilit la nivelul costului producției agricole medii în cadrul extravilanului organului public local unde se află terenul. La rândul său, impozitul funciar și alte defalcări percepute de la agenții agricoli trebuie să fie în descreștere pentru cei care mereu își măresc suprafața de terenuri prelucrate.

Prin Lege trebuie să se stabilească scoaterea la licitația de vânzare, de către un organ special creat pe lângă Consiliul local ori Primăria localității unde este amplasat terenul, a terenurilor agricole care doi și mai mulți ani nu se prelucurează, prevăzându-se totodată restituirea sumelor încasate foștilor proprietari. Legea respectivă, la elaborarea căreia trebuie să fie luată în considerație experiența statelor cu agricultură modernă, va conține și alte instrumente

stimulatorii orientate spre crearea unor unități agricole performante.

Tot în scopul realizării procesului de consolidare a producătorilor agricoli se impune crearea *Agenției de dezvoltare rurală* și a *Fondului de dezvoltare rurală*, care trebuie să dispună pentru început de resurse financiare de cel puțin 100 mil. euro. Aceste resurse financiare pot fi atrase de către guvern de la instituțiile financiare internaționale sub formă de credite concesionale pe o durată de 30-40 ani, vacanță de cel puțin 10 ani și rata dobânzilor ce nu depășește 1 procent.

Agenția de dezvoltare rurală va crea în teritoriile structuri cu capital integral de stat, care se vor preocupa de procurarea terenurilor agricole de la persoanele care nu le pot prelucra ori sunt plecate în străinătate, le vor consolida și vor crea în baza lor ferme agricole performante. Pentru finanțarea acestui proces vor fi utilizate resursele din Fondul de dezvoltare rurală.

După formarea definitivă, aceste ferme agricole vor putea fi vândute potențialilor investitori, inclusiv celor ce vor să revină în patrie de la muncile de peste hotare. În condițiile de comercializare trebuie să fie stipulate o serie de obligațiuni pe care urmează să și le preia cumpărătorul (păstrarea integrității, dezvoltarea domeniului respectiv, extinderea volumelor de producție, utilizarea tehnologiilor moderne etc.). Sursele financiare obținute în urma comercializării vor fi rambursate Fondului și incluse din nou în acest proces. În final ele vor constitui baza de rambursare a creditelor atrase de către Guvern.

Atunci când în cadrul acestor ferme agricole se vor înființa plantații multianuale (livezi, vii) persoanele de la sate care dispun de surse financiare de 20-30 mii euro și mai mult, ar putea să-și procure 2-3 hectare de plantație modernă devenind membri ai unei cooperative de pomiculti ori viticultori. În cadrul cooperativei toți membrii vor fi obligați să respecte strict tehnologiile, iar conducerea ei le va asigura soluționarea problemelor de marketing, de ordin tehnologic și de pregătire profesională.

Prin aceste instrumente ar putea fi creată o pătură de proprietari medii, s-ar atrage în circuitul economic sursele câștigate de populația de la sate la muncile de peste hotare, paralel s-ar redresa și situația socială din zona rurală. Conform estimărilor făcute pe parcursul ultimilor cinci ani, în fiecare sat din Moldova există cel puțin 20-30 de persoane care dispun de asemenea sume de bani, sunt în căutarea posibilităților de a investi într-un proiect agricol viabil, dar din păcate sunt nevoite să inițieze de la zero aceste proiecte, ciocnindu-se de o mulțime de

probleme. Chiar și cei care reușesc până la urmă, creează unități agricole mici cu o eficiență scăzută. În varianta propusă, la nivel de țară ar fi posibil de atras în sectorul agricol sursele acumulate de populație, care se cifrează astăzi la sute de milioane de euro și care la moment se păstrează acasă ori, în cel mai bun caz, sunt depozitate la băncile comerciale și aduc proprietarilor venituri minimale.

În paralel cu aceste măsuri practice, statul trebuie să promoveze o politică agricolă orientată spre asigurarea populației cu produse alimentare autohtone de înaltă calitate, substituirea la maximum posibil a importului lor, promovarea pe piața de export a unor grupuri de mărfuri provenite din agricultura și industria alimentară, care în condițiile ecoclimaterice ale Republicii Moldova asigură o eficiență economică sporită.

Organele de promovare a politicii statului în dezvoltarea rurală, de comun cu organele publice locale, trebuie de asemenea să-și direcționeze activitatea sa spre soluționarea următoarelor probleme care țin exclusiv de competența lor:

- dezvoltarea infrastructurii sociale la sate, fără de care nu va fi posibilă implicarea generației tinere în viața rurală;

- elaborarea și implementarea unui sistem informațional la nivel național de evidență și evaluare în dinamică a terenurilor agricole, a producătorilor din ramură și a potențialului lor de producție (funcționează în toate statele UE).

- asigurarea științifică și metodologică a procesului de planificare la nivel național a producerii și promovării mărfurilor agricole în piețele de export, perfecționarea statisticii agricole ca bază pentru procesul de evidență și planificare;

- stimularea fluxurilor investiționale în zona rurală și în finanțarea proiectelor agricole;

- planificarea, finanțarea și realizarea programelor de pregătire a cadrelor de specialiști la toate nivelele, implicarea școlii de cultură generală în pregătirea profesională a absolvenților pentru activitate în zona rurală;

- dezvoltarea agriculturii organice și ale altor domenii ce asigură obținerea unor mărfuri cu valoare adăugată și cu o pondere ridicată a muncii în prețul lor de cost.

Sugestiile expuse mai sus reprezintă niște puncte de reper pentru elaborarea unor politici de dezvoltare rurală și sunt bazate pe experiența acumulată de autor în domeniul respectiv.

Ele pot fi de folos pentru specialiștii și instituțiile preocupate de elaborarea politicii statale în domeniul dezvoltării durabile a sectorului agrar din Republica Moldova.

MANAGEMENTUL APELOR

Acad. Gheorghe DUCA,
Diana PORUBIN, cercetătoare

1. Evaluarea stării actuale de lucruri

În prezent, cantitatea totală de apă potabilă ce se consumă zilnic în republică e de circa 850 mii m³, principalele surse de aprovizionare fiind râurile Nistru – 83,6 procente și Prut – 1 procent, alte surse de apă de suprafață – 0,2 procente, circa 600 izvoare, 6600 fântâni arteziene și circa 123000 fântâni obișnuite. Unui locuitor din Republica Moldova îi revin circa 330 m³ de apă pe an, reieșind din resursele locale și 1700 m³ pe an când se ia în calcul volumul cotei parte de apă din râurile transfrontaliere, ceea ce este aproape de 2,5 ori mai puțin decât media europeană (circa 4800 m³/locuitor/an).

Puncte slabe

- După cantitatea resurselor acvatice, calculate pe cap de locuitor, Moldova ocupă unul din ultimele locuri în Europa.

- Calitatea apelor subterane și de suprafață din țară, în majoritatea cazurilor, nu corespunde standardelor naționale, europene și internaționale (UNESCO, Organizația Mondială a Sănătății etc.).

- Starea apelor din fântâni pe întreg teritoriul țării nu corespunde *standardului Apa potabilă*: în medie, 87 la sută din apele freatice sunt supuse unei poluări antropogene, în special cu nitrați.

- La multe întreprinderi și localități rurale nu există stații de epurare, sau dacă există, acestea sunt într-o stare nesatisfăcătoare.

- Republica Moldova nu dispune de o bază legislativă adecvată privind valorificarea durabilă și managementul resurselor acvatice, aprovizionarea cu apă potabilă, implementarea tehnologiilor moderne de tratare, epurare, reutilizare a apelor reziduale și irigare.

- Tehnica de irigare și rețelele de canale practic lipsesc sau sunt dezamblate, iar încercările de a asigura fermierii cu tehnică specială poartă, de cele mai multe ori, un caracter de urgență, haotic.

- Poluarea apelor transfrontaliere are un impact negativ atât la nivel local, cât și regional.

Puncte forte

- Pentru redresarea situației în domeniul dat, Guvernul Republicii Moldova a introdus ca obiectiv implementarea programelor de aprovizionare cu apă și canalizare care includ diferite aspecte ale problemei în cauză.

- În Republica Moldova există specialiști califi-